

6. Холмогорова А.Б., Гаранян Н.Г. *Основные направления современной психотерапии* / А.Б.Холмогорова, Н.Г.Гаранян. – М.: Когито-центр, 2000. – С.224-265
7. Холодова О.О. *Психологічні засоби запобігання та корекції фрустрації у професійній діяльності молодих вчителів* / О.О.Холодова: Дис...канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 2004. – 200п.
- Кузнєцова Л.М. – аспірант кафедри теоретичної та консультативної психології, Інституту соціології, психології та управління НПУ імені М.П.Драгоманова.

УДК 94(477)"18/19":[329(477):81]

Казакевич О. М.

**МОВНЕ ПИТАННЯ В ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Анотація

В статтє проанализированы подходы первых украинских политических партий и организаций к решению языкового вопроса в Украине.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. відбулися якісні зміни у розвитку українського національного руху, пов'язані зі спільними для Російської імперії суспільно-політичними подіями та тенденціями внутрішнього розвитку української інтелігенції. Представники молодого покоління діячів, сповнені вірою у соціалістичні ідеї та швидкі позитивні зміни для України, виступили засновниками українських політичних партій та організацій. Дослідженню діяльності українських політичних партій присвячені численні дослідження А.І. Павка [6], О.П. Сарнацького [8], В.В. Стрільця [7], Р.І. Вєтрова [2], О.Ю. Висоцького [3], а також колективні монографії й довідкові видання. У низці досліджень розглядалися ідеологічні підходи українських партій до вирішення національного питання [5; 9]. Питання мовного розвитку України досліджувалося у контексті комплексного вивчення постановки національного питання й відстоювання культурно-освітніх вимог у програмних документах українських політичних партій. У цій публікації спробуємо виокремити й проаналізувати проблему бачення мовного розвитку населення України українськими політичними організаціями різної ідеологічної спрямованості.

Перші суто політичні українські організації виникають вже наприкінці ХІХ ст. Влітку 1891 р. була заснована нелегальна організація «Братство тарасівців», заснована групою українських студентів, які на могилі Т. Шевченка поклялися поширювати серед українського народу ідеї Кобзаря. Основні ідейні засади організації були викладені у написаній І. Липою програмі «Profession de foi молодих українців», опублікованій у львівському часописі «Правда» у 1893 р. Вирішенню мовного питання в Україні тарасівці надавали важливого значення. Вони наголошували, «що мова єть одною з найважливіших прикмет, що найдужче виявляє внутрішній зміст національний, що мова орган духу і виявляч психології народної. Нарід, що немає письменства на рідній мові, не становить і нації» [4, с.27]. Своє завдання члени товариства вбачали у розширенні сфери вживання української мови, виступали за необхідність впровадження української мови в освіті, «в усяких справах, як приватних, так і загально-суспільних, у громаді, у літературі і навіть у зносинах з усіма іншими народами, що живуть на Україні» [4, с.27], її використання у вихованні дітей, у родинному спілкуванні. Кожен свідомий українець повинен використовувати українську мову для виховання своїх дітей, «а як дитина піде до офіційної школи, вчити її української мови, історії, літератури дома окремо, щоб діти наші були вже стихійними Українцями». У програмі зазначалося, «що першим і найголовнішим обов'язком Українця єть писати рідною мовою» [4, с.28]. Впроваджуючи у життя програму товариства тарасівці поширювали його ідеї у своїх літературних творах та статтях, розгорнули широку пропагандистську діяльність серед студентства, шкільної молоді, селянства і робітництва.

У Західній Україні перші українські політичні партії виникли ще наприкінці ХІХ ст. Створена у жовтні 1890 р. Русько-українська радикальна партія, засновниками якої були І. Франко, М. Павлик, О. Терлецький, Є. Левицький, В. Охрімович, Т. Окуневський, Р. Ярославич у національному питанні виступала за розвиток крайової автономії. Програма партії, що була прийнята у 1904 році, своїм завданням у мовному питанні проголошувала наступне: «Домагаємо ся заведення в руских частинах Галичини і Буковини рускої урядової мови в урядах і рускої викладової мови в публичних школах і загалом наукових інституціях, застерігаючи для національних меншостей повне пошанованє прав їх мови, права освіти в рідній мові і розвою рідної культури» [4, с.157].

За ініціативи М. Грушевського, І. Франка, Ю. Романчука, К. Левицького, В. Будзиновського у Львові в грудні 1899 р. була утворена Українська національно-демократична партія. Її програма передбачала упорядкування мовної справи у Галичині на основі національної автономії, введення в українській частині краю «рускої» урядової мови та її рівних прав з іншими етнічними мовами [4, с.32]. Стосовно освіти програма партії ставила за мету зробити доступним навчання українською мовою у початковій, середній школі, а також вищих навчальних закладах. Були поставлені питання заснування в усіх містах і селах народних шкіл з українсько-русською мовою викладання, відкриття у найбільших містах гімназій, реальних шкіл та учительських семінарій з українсько-русською мовою викладання, заснування у Львові окремого українського університету. Пропонувалося також в усіх школах української частини Галичини створення кафедр з українсько-русською мовою викладання, а також введення українсько-русської мови як обов'язкового навчального предмету у польських, німецьких та румунських школах. «Будемо змагати, щоб серед угорських Русинів викликати подібний рух національний, який є меж галицькими і буковинськими Русинами, щоб заграти их до уживання та плекання родної мови, до боротьби против винародовлювання, та до культурної, економічної та політичної діяльності в користь угорсько-русського народу» - зазначалося у програмі УНДП [4, с.34-35].

Серед українських політичних партій Наддніпрянської України найбільш радикальне вирішення мовного питання пропонувалося створеною у 1902 році Українською народною партією, очолюваною М. Міхновським. Саме ця партія найбільш послідовно відстоювала необхідність створення української незалежної держави. Написані М. Міхновським у 1903 р. «Десять заповідей УНП» стали своєрідним маніфестом самостійників. У четвертій заповіді наголошувалося: «Усюди і завсігди вживай української мови. Хай ні дружина твоя, ні діти твої не поганяють твоєї господи мовою чужинців-гнобителів» [4, с.111]. У програмі партії

1902 року констатовалося, що у Російській імперії існує заборона української мови в судових і адміністративних інститутах [4, с.82]. Ставалося питання про свободу українського друку, слова і просвіти, запровадження української мови у судових та адміністративних установах. При цьому зазначалося, що національні меншини, які проживають в Україні, не мусять бути позбавлені права звертатися до суду й до уряду на рідній мові [4, с.106-108].

Програма Української демократичної партії, опублікована у 1905 році, проголошувала «заведення народної мови в школах, судах, адміністрації і у всіх громадських інституціях» [4, с.181]. У політичній платформі Української радикальної партії 1905 р. становище української нації характеризувалося наступним чином: «нас поділено між трьома державами, наше національне ім'я як народу й краю офіційно не існує; маленьку волю наша мова має тільки в Галичині та на Буковині, в Угорщині жменька нашого народу ледве дише; в Росії нашу мову скрізь заборонено, нас силкують денаціоналізувати з найбезсоромнішою жорстокістю, і ми не маємо тут ні одної національної інституції. Окрім того, кожна людина мусить мати волю: Вживати рідну мову в приватному і громадському житті». Після об'єднання УДП та УРП в Українську демократично-радикальну партію мовна програма залишилася на попередніх засадах: вживання української мови в урядових та освітніх інституціях й збереження права інших народностей на шкільне навчання рідною мовою [4, с.234]. На об'єднаному з'їзді УДРП було розроблено детальний план дій під час виборів до І Думи та вимогу до уряду про українську мову [5, с. 206].

Що стосується партій та організацій лівого спрямування, то в їхніх програмних документах питання статусу української мови або не розглядалося зовсім, або відігравало другорядну роль. Так, програми Української соціал-демократичної робітничої партії та Української партії соціалістів-революціонерів передбачали рівноправність усіх мов [4, с.239]. Українська партія соціалістів-федералістів виступала за вживання рідної мови в приватному й громадському житті для українського народу та представників інших етносів, за ведення діловодства у законодавчих, судових, адміністративних установах та навчання у державних школах українською мовою [1, с.34]. При цьому відносини усіх місцевих установ України з центральними властями й установами мали б здійснюватися українською та російською мовами.

Таким чином, аналіз програмних документів українських політичних партій й організацій кінця ХІХ – початку ХХ ст. показав, що необхідність впровадження української мови у адміністративну, судову, а особливо освітню сферу була очевидною для української політичної еліти. Поряд з тим часто акцентувалася увага й на забезпеченні прав вжитку національних мов для етнічних груп, які становили меншість на території України. Найбільш повно постановка питання української мови була здійснена у програмах Братства тарасівців та УНП. Загалом же, враховуючи історичні умови тогочасного національного становища українців, мовне питання у програмних документах партій розглядалося здебільшого побіжно й не мало чіткої програми вирішення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Багатопартійна українська держава на початку ХХ ст. /Упор. В. С. Журавський. – К., 1992. – 96 с.
2. Ветров Р. І. Політичні партії України в перші чверті ХХ століття (1900 – 1925 рр.). – Дніпродзержинськ : Поліграфіст, 2001. – 245 с.
3. Висоцький О.Ю. Українські соціал-демократи та есери: досвід перемог і поразок. – К. : Основні цінності, 2004. – 272 с.
4. Історія українських політичних партій. Кінець ХІХ ст. – 1917 р. Хрестоматія посібник /Упоряд. : Б. І. Корольов, І. С. Михальський. – К. : Видавництво Європейського університету. – 2003. - Ч. 1. – 561 с.
5. Колесник В. Ф., Рафальський О.О., Тимошенко О.П. Шляхом національного відродження: Національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини 1900-1907. – К. : Стило, 1998. – 226 с.
6. Павко А.І. Повчальний досвід вітчизняної історії: Політичні партії організації у громадському житті України модерної доби. – К. : Плеяди, 2002. – 552 с.
7. Стрілець В.В. Українська радикально-демократична партія: витоки, ідеологія, організація, діяльність (кін. ХІХ ст. – 1939р.). – К., 2002. – 361с.
8. Сарнацький О. П. Царизм та українські політичні партії (1900-1917 рр.). - Запоріжжя : ЗНТУ, 2006. – 709 с.
- 9.Телешун С. О. Національне питання в програмах українських політичних партій в кінці ХІХ – на початку ХХ століття. – К., 1996. – 130 с.

УДК 376.36:159.922.8

Козинець О. В.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРУДНОЩІВ У СПІЛКУВАННІ ПІДЛІТКІВ ІЗ ЗАЙКАННЯМ

В статті йде про природу психологічних труднощів спілкування підлітків з зайканням, проаналізовані основні компоненти порушення, охарактеризовані психологічні особливості підліткового віку.

Період, коли підліток шукає компроміс між дитинством і дорослістю є важливим етапом соціалізації особистості. На цьому етапі доводиться вирішувати як поводити себе у стосунках з іншими, ставлення до себе самого, формування соціально-прийнятної та соціально-очікуваної поведінки. У підлітковому періоді зайкання набуває найбільш вираженого, стійкого характеру і призводить до порушення комунікації в цілому. О. М. Леонтьєв зазначав, що спілкування є елементом діяльності, а саму діяльність можна розглядати як умову спілкування. Інші дослідники виділяли у спілкуванні провідну потребу особистості в контакті з іншими людьми, що виникла у процесі суспільно-історичного розвитку.

Для категорії осіб з порушеннями мовлення, зокрема для підлітків із зайканням, потреба у спілкуванні є також базисною в системі потреб, проте має специфічні особливості в процесі встановлення контактів з іншими людьми, в забезпеченні активності самостійного висловлювання.

Враховуючи, що зайкання – це складне й довготривале мовленнєве порушення, яке характеризується розладом темпу, ритму й плавності експресивного мовлення у зв'язку з судомою артикуляційною апарату, з переважним порушенням